

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

„Spotřebitelský kodex, ano či ne?“ dvoudenní mezinárodní konference na Právnické fakultě MU v Brně

Po čtyřech a půl letech účinnosti občanského zákoníku se znovu otevírá otázka, zda současný vývoj a odlišná sociální motivace spotřebitelského práva nepřekročila jednotu a konzistenci klasických občanských zákonů? Na základě rozhodnutí vlády probíhá aktuálně revize spotřebitelského práva v podobě tvorby takzvaného *Spotřebitelského kodexu*, který by měl obsahovat nejdůležitější ustanovení spotřebitelského práva na jednom místě. Tím by mělo dojít zejména k oddělení části 4. dílu 4 občanského zákoníku a jeho přemístění do tohoto samostatného spotřebitelského zákoníku. Otázkou *Spotřebitelský kodex, ano či ne?* se zabývala dvoudenní mezinárodní vědecká konference na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně uskutečněná ve dnech 31. 5. – 1. 6. 2018, kterou uspořádaly Právnická fakulta Masarykovy Univerzity, Ústav státu a práva AV ČR, Právnická fakulta Trnavské univerzity v Trnavě a Právnická fakulta Univerzity Palackého Olomouci.

Ochrana spotřebitele jako vedlejší účinek snah evropského zákonodárce o vylepšení konkurenceschopnosti evropských společností

Vedle konstatování důležitosti jistoty právního státu a předvídatelnosti změn (*prof. Jan Kysela*), důkladné a pečlivé transpozice evropských směrnic (*prof. Richard Král*) a problematiky eurokonformního výkladu *contra legem* v případech chybné transpozice evropského práva (*doc. Filip Melzer*) čeští přednášející kritizovali nemoci moderního zákonodárství, jeho perfekcionismus, nepružnost a nestabilitu (*prof. Karel Eliáš*). Na zásadní rozdíly mezi hodnotami a cíli a kodifikačními technikami civilního a spotřebitelského práva upozornili zahraniční akademici. Klíčovým bodem této problematiky, která je často zanedbávaná, je skutečnost, že evropské spotřebitelské právní předpisy se snaží vylepšit tržní fungování a přispět k realizaci jednoty vnitřního trhu (*prof. Hans Schultke-Nölke*). Evropský zákonodárce pomíjí tradiční kategorii civilního a administrativního práva a řeší „pointilisticky“ aktuální problémy jako např. současný fenomén digitalizace (*prof. Fryderyk Zoll*). O to složitější je transpozice evropského práva i samotné řešení otázky, zda má být úprava ochrany spotřebitele součástí soukromoprávního kodexu, nebo zda je ospravedlnitelné vytvoření samostatného zákona o ochraně spotřebitele, který zahrne prvky soukromého i veřejného práva (*JUDr. Věra Knoblochová*).

Zahraníční hosté zdůraznili, že ochrana spotřebitele v prvé řadě míří na vybalancování smluvní parity mezi podnikateli a spotřebiteli a pomáhá vylepšit smluvní arzenál slabší strany. Tyto cíle se výrazně liší od hlavních cílů a principů soukromého práva, které kladou důraz na rovnost stran a smluvní autonomii. Důsledkem je, že rostoucí množství spotřebitelských norem bude těžko možné uchovat v homogenním a abstraktním civilním kodexu (*prof. Hans Schultke-Nölke*). Oproti Německu a Nizozemí, tedy státům, které se maximálně drží integrity civilního kodexu, Rakousko a Francie duplikovaly spotřebitelské normy. Jednak je nechaly v občanských zákonících a jednak tyto normy paralelně opakovaly ve zvláštních zákonech. Dokonce i Velká Británie – oproti *common law* tradici – detailně formulovala spotřebitelské normy v samostatném zákoně, který víckrát modifikovala.

Prof. Hans Schultke-Nölke zdůraznil význam rozdílných cílů národních kodexů a evropského spotřebitelského práva. Zatímco národní civilní kodexy reflektují hrdost národní kultury a identity a jsou národními památkami, evropské spotřebitelské právo chce zvýšit konkurenceschopnost evropských společností a ukládá jim shora některé povinnosti tak, aby podnikatelé byli na mezinárodní ekonomické úrovni úspěšní. Opravdová ochrana spotřebitele pak je jen vedlejším důsledkem této legislativní snahy.

Zvláštní kodifikaci spotřebitelských materiálních norem zahraniční akademici odůvodňovali dvěma důležitými argumenty. Jednak velkým nárůstem příliš specifických spotřebitelských norem, které odbouraly systematiku a koherenci civilních kodexů, a za druhé tím, že spotřebitelské právo nutně očekává odlišnou interpretaci (*prof. Fryderyk Zoll*). Další fundamentální změny se očekávají kvůli digitalizaci, kterou musí národní zákonodárcé při kodifikaci spotřebitelských norem zvažovat (*prof. Christian Twigg-Flesner*). Slovenská zástupkyně *Veronika Virághová* mluvila o podobné ambici na vytvoření slovenského spotřebitelského zákoníku a problémech, které tento záměr provázejí.

Kvalita a soudní vymahatelnost je základ spotřebitelské normy

Vedle problematiky začlenění spotřebitelského práva do národního právního řádu vědci upozornili na zásadnější problémy českého spotřebitelského práva. Největším problémem českého práva je, že i když existuje kvalitní hmotné spotřebitelské právo, v České republice je výhodnější koupit si nový produkt nebo službu než soudně vymáhat práva z vadného plnění či domáhat se právních následků z používání nekalých obchodních praktik (*doc. Markéta Selucká*). Bagatelní spory nejsou levně a rychle řešitelné, reprezentativní žaloba na zdržení se jednání spotřebitelských spolků je neefektivní a možnost podání hromadné žaloby chybí. Akademici se ztotožnili v tom, že levnější, rychlejší a efektivnější procesní prostředky jsou alfou a omegou při uplatňování spotřebitelského práva, což ukazuje příklad francouzského spotřebitelského práva. Efektivita ochrany spotřebitele nespočívá v umístění právních pravidel chování, ale ve výborném *case law* francouzských soudů (*prof. Fryderyk Zoll*). Nad těmito otázkami by měl český zákonodárcé hodně přemýšlet při vylepšení českého spotřebitelského práva. Takzvaný *New Deal for Consumers*, který právě představila Evropská komise, cílí na zvýšení efektivity vymáhání a v centru nových legislativních návrhů jsou efektivnější procesní mechanismy.

Po dvoudenní konferenci můžeme shrnout, že český zákonodárcé by měl využívat podporné národní a evropské politické situace a transponovat a kodifikovat spotřebitelské právo tak, aby nový zákon o ochraně spotřebitele nezůstal bezzubým papírovým tygrem. Je hodné doporučení, aby paralelně vedle vytvoření materiální normy zákonodárcé vypracoval funkční procesněprávní mechanismy. Bez toho v České republice nebude zajištěna efektivní ochrana spotřebitele. Co se týče konkrétní struktury normotvorby, vedle toho, že by měl zákonodárcé přesně zvažovat „*vnitřní a vnější pořádek národního civilního právního systému*“, jak *prof. Canaris* zákonodárci silně doporučil, měl by také ctít a následovat myšlenky *prof. Epsteina*, tedy „*jednodušší normy pro komplexní svět*“.

Rita Simon*

* Dr. Rita Simon, LL.M., B.A., Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i. E-mail: rita.simon@ilaw.cas.cz. Příspěvek vznikl s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., RVO: 68378122.